

УДК: 371:174:57(470+476)

І.І. Філатова, А.О. Агаркова
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПРОГРАМ ВИВЧЕННЯ БІОЕТИКИ В РОСІЇ ТА БІЛОРУСІЇ*ДЗ «Луганський державний медичний університет»*

В вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах Росії та Білорусії вироблено та активно впроваджується програму вивчення біоетики, авторами якої є Ю.М.Лопухін, А.Н.Бартко, А.Я.Іванюшкін, І.В.Сілуянова та інші. Розроблена програма закладає основи двох рівнів викладання медичної етики майбутнім фахівцям: першим є пропедевтичний курс, який направлено на формування основ та загальної теоретичної підготовки; другий рівень, який знаходиться в стані розробки, передбачає застосування теоретичних основ до реалій наукової та практичної діяльності в різних сферах медицини.

Перелік знань та практичних вмінь, якими повинен оволодіти студент, допомагає уявити загальну картину сучасної практики викладання медичної та біомедицинської етики, є загальним переліком вимог до рівня сформованості етичної культури майбутнього лікаря. Отже, студент повинен знати: історію, теоретичні основи, основні правила та принципи біомедицинської етики, основні етичні документи, кодекси, клятви, права та моральні зобов'язання лікаря, пацієнта, моральні норми професійних взаємовідношень, вміти розв'язувати моральні конфлікти, проявляти такт, гуманність, співчуття до пацієнтів, захищати недоторканість особового життя, конфіденціальність, відстоювати моральну чистоту та захищати високі принципи медичної етики лікаря.

Викладання цього курсу біомедицинської етики має на меті формування бази для становлення професійно-етичної культури особистості лікаря. Серед загальних цілей, завдань та принципів виховання, які сприяють формуванню професійно-етичної культури особистості майбутнього лікаря, виділяють такі:

Виховну діяльність має бути націлено на формування високоморальної, духовно розвинutoї та фізично здорової особистості, громадянина та патріота, яка спроможна до високої якості виконання професійних обов'язків, відповідальності за свої рішення. Виховна діяльність передбачає формування у студентів соціальних компетенцій, моральних та духовних цінностей, потреб, створення умов для інтелектуальної та творчої самореалізації, формування важливих особистісних якостей.

Виховання здійснюється на основі деяких загальноприйнятих принципів: гуманізації, професійної направленості, виховуючого навчання, системності, полісуб'єктності.

Однак, незважаючи на приділення значної уваги виховної діяльності, потрібно відмітити недостатній рівень розробленості теоретичних

та практичних умов реалізації поставленої мети виховання. В нашому розумінні виховання, моральне виховання та формування етичної та професійно-етичної культури особистості можуть здійснюватись через особистісний розвиток особистості, інкультурацію, соціалізацію та утворення умов самовиховання.

В сучасній педагогіці загальнопоширеним є використання існуючих моральних та етичних кодексів, формування та опрацювання університетських кодексів, професійних кодексів та клятв. Однак, на нашу думку недостатньою є трактування формування моральності як переходу моральних норм та правил в моральні знання, вміння, навички та звички моральної поведінки. Центральним компонентом виховання є формування умов та потреби в самовихованні, в рефлексивній діяльності, в утворенні особистісно осмисленої професійно-етичної культури як невід'ємного та необхідного компоненту особистості..

Одним з заходів, які можуть сприяти збільшенню ефективності виховної роботи, є інститут кураторства. Куратор студентської групи має на меті формування згуртованого колективу, створення атмосфери доброзичливості, взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємодопомоги, підтримання дисципліни та формування умов для творчої роботи через утягнення студентів до науково-дослідницької, культурно-масової та суспільної діяльності.

На нашу думку, в межах інституту кураторства суттєвою є роль цілеспрямованого спілкування як центрального засобу формування особистісно осмисленої професійно-етичної культури студента. Організоване спілкування, яке має на меті формувати професійно-етичну культуру майбутнього фахівця, стимулювати творчу самореалізацію та сприяти самовихованню студентів. Звісно, таке цілеспрямоване, організоване виховуюче спілкування не обмежується діалогом між студентами та куратором, але має місце як впродовж навчальної, так й позанавчальної роботи.

В психології педагогіці традиційним є виділення трьох основних моделей виховання як спілкування: одностороння – викладач виступає зразком діяльності та поведінки для студента; двостороння або ділова – викладач сприймає лише ділові проявлення студента як суб'єкта ділового спілкування; двостороння або особистісна – в якій для викладача є важливими усі прояви особистості студента, спілкування будеється як довірчий діалог.

Саме формування особистісної моделі виховання як спілкування може забезпечити ефе-

ктивність виховання майбутнього лікаря в умовах вищого навчального закладу та сприяти формуванню професійно-етичної культури. Це обумовлено специфічним характером проблеми формування професійно-етичної культури майбутнього лікаря, а саме глибоким переосмисленням початкової системи цінностей та формування нової, професійно направленої через рефлексивну і творчу діяльність особистості.

Такий всеосяжний характер процесу формування професійно-етичної культури особистості майбутнього лікаря є однією з умов ефективності виховання.

Також не менш ваговою умовою успішності цього процесу є мотивація особистості, що визначає характер її діяльності. Саме тому в системі формування професійно-етичної культури та моральності в вищому навчальному медичному закладі суттєву роль відіграє попередня профорієнтація та психологічне супроводження студентів, особливо протягом перших курсів. Дослідники (В.І.Ороховський, І.С.Витенко, Г.П.Кондратенко) виділяють наступні групи методів професійної орієнтації: інформаційно-довідкові, просвітницькі; професіограми; довідкова література; інформаційно-пошукові системи; професійна реклама; екскурсії в лікарні; зустрічі зі спеціалістами-лікарями; пізнавальні лекції; система профорієнтаційних занять; учбові фільми; використання ЗМІ; «ярмарки професій».

Методи професійної психодіагностики, котрі впродовж навчання в вищому навчальному закладі можуть бути використані для самопізнання та корекції дезадаптації студентів перших курсів. Серед них виділяють: відкриті та закриті бесіди; опитування професійної мотивації і професійних здібностей; особистісні опитування; проєктивні особистісні тести; метод спостереження та самоспостереження; психофізіологічні дослідження; професійні

проби; тренінги та ігри різних типів.

У вищому медичному навчальному закладі психологічний моніторинг студентів повинен бути направлено на вивчення професійної мотивації, процесу адаптації на перших курсах, подальшої професіоналізації та інтеріоризації етичної системи, формування та само формування моральності і професійної культури. Деякі дослідники наполягають на необхідності психологічного супроводження студентів протягом усього часу навчання, що допоможе в подальшому працевлаштування та надбанні компетентності.

Задля досягнення цієї мети дослідники (М.Мартінова, Л.Стукалова, Е.Смирнова, І.І.Косарев, інші) запропонували комплексну цільову програму психологічного забезпечення навчально-виховного процесу, яка охоплює усі етапи: профорієнтація, профвідбір, профнавчання, профадаптація.

Всеосяжний характер виховання та формування професійно-етичної культури може бути забезпечено поєднанням трьох етапів виховної діяльності, які можна визначити як пропедевтичний або професійно-орієнтовний, власне навчально-виховний та пост-навчальний.

Пропедевтичний або професійно-орієнтовний етап має місце при роботі з професійної орієнтації майбутніх абітурієнтів та відборі вступників до медичного вищого навчального закладу.

Другий етап має місце під час навчання в медичному ВНЗ.

Третій етап має місце під час самостійної професійної діяльності лікаря, є практичної реалізацією засвоєної професійно-етичної культури.

Таким чином, виправданою, на нашу думку, є запропонована вченими система викладання медичної та біомедицинської етики, яка, однак, потребує подальшого вдосконалення та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. **Амиров А.Ф.** Гуманізація вищого образования в современных условиях: проблемы и перспективы / А. Ф. Амиров. – Уфа: БГПИ: БГМУ, 1997. – 103 с.
2. **Врач — пациент: общение и взаимодействия** / [пер. с англ. **Р.А. Евсегнеева**]. – Женева; Амстер-

дам; К., 1996. – 180 с.

3. Закон України "Про вищу освіту". Прийнятий Верховною Радою України 17.01.2002 р. // Освіта. – 2002. – № 12-13. – С.6.

УДК: 37:17.02 – 057.875

І.І. Філатова, А.О. Агаркова

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ В СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЯХ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ТА ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ

ДЗ «Луганський державний медичний університет»

В усі часи виховання розглядалось як головний спосіб формування особистості людини. Історія сучасного виховання для європейських країн починається з Давньої Греції. Демокрит утворив поняття природовідповідності виховання, Сократ вважав, що найголовнішим в вихованні є

пізнання та використання моральних понять. Відомо, що Піфагор вважав найважливішим навчити душу до добра та зла, Аристотель приділяв особливу увагу вихованню в своїх роботах «Етика», «Політика». Серед імен вчених, розроблявши проблему виховання можна назвати імена відо-